

2018-083

Archeologienota Oostakker Wittewalle

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

7-6-2018

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Oostakker Wittewalle (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein is 5053m² groot, zuidwest-noordoost georiënteerd, en kent een min of meer rechthoekige vorm met een afronding in de noordoostelijke hoek. Het bevindt zich ten noordwesten van de kruising van Wittewalle met de Borkelaarstraat. Het plangebied is begroeid met gras, in het oosten langsheen de grens met de Borkelaarstraat bevinden zich enkele bomen. Centraal achteraan is een schuur aanwezig. Het westelijke deel is te omschrijven als weiland en is met een omheining afgesloten van het oostelijke deel. Dit oostelijke deel is eerder braakliggend en hier en daar oppervlakkig verhard. Volgens het gewestplan "Gentse en Kanaalzone" (KB 14/09/1977) is de zuidelijke zone (3333m²) gelegen in woongebied, de noordelijke zone (1720m²) in bufferzone.

Het plangebied is gelegen in een eertijds landelijke omgeving tussen de kernen van Oostakker in het zuiden en Desteldonk in het noorden. Het huidige stratenpatroon was rond 1770 reeds aanwezig: Wittewalle is genoemd naar een middeleeuwse site met walgracht gelegen enige afstand ten oosten van het plangebied en is een oostwest georiënteerde weg die langsheen deze hoeve naar Hijfte in het oosten leidt. Net ten noorden bevond zich waarschijnlijk ook een omwalde site die mogelijk teruggaat tot de 12de eeuw, maar meer gegevens zijn er daarover niet gekend. De Borkelaarstraat verbond Wittewalle met de kern van Desteldonk. Rond 1770 is er reeds bebouwing aanwezig centraal op het terrein, bestaande uit een noordzuid georiënteerd hoofdvolume en een bijgebouw ten noordwesten. Deze gebouwen verdwijnen omstreeks het midden van de 20ste eeuw, waarna het plangebied onbebouwd bleef. Het westelijke deel was kortstondig nog beplant met bomen, maar is ondertussen al enkele decennia weiland. Het braakliggende oostelijke deel deed lange tijd dienst als opslagplek voor containers. De omgeving ten noorden en ten westen van het plangebied veranderde tijdens de laatste decennia drastisch door de ontwikkeling van de haven van Gent, de R4 en de inplanting van een groot industrieterrein. Het plangebied is gelegen op matig droge tot matig natte (lemig) zandgronden, op de overgang van iets hogere gronden in het zuiden naar de lagere valleigronden van de Moervaartdepressie in het noorden. De laatste jaren zijn er meerdere archeologische onderzoeken uitgevoerd in Oostakker, die aantonen dat de regio in het verleden meermaals werd gefrequenteerd door de mens. De sites leveren sporen op uit diverse archeologische periodes (finaal neolithicum, metaaltijden, Romeinse periode, middeleeuwen, nieuwe tijden, Wereldoorlogen) die wijzen op zowel menselijke bewoning en begraving als landbouwactiviteiten en ambachten zoals ijzersmeden en houtskoolbranden. Bij deze onderzoeken werden voornamelijk geen steentijdsites aangesneden. Afgaande op de bodemkundige en geologische situering van het plangebied, die ook vergelijkbaar is aan de landschappelijke kenmerken van de reeds onderzochte locaties, geldt er voor het plangebied geen verhoogde verwachting voor *in situ* bewaarde steentijdartefactensites. De archeologische verwachting betreft archeologische sites met

grondsporen uit de periode finaal neolithicum tot de nieuwste tijden, met een verhoogde verwachting voor bewoningssporen uit de middeleeuwse en postmiddeleeuwse periode.

De bomen binnen het plangebied worden gerooid, de omheining wordt verwijderd en de schuur wordt afgebroken. Vervolgens wordt de grond bouwrijp gemaakt en wordt het huidige perceel opgesplitst in 9 nieuwe percelen, waarbij elk perceel 1 ééngzinswoning bevat. De percelen worden beperkt tot aan de bufferzone. Deze bufferzone wordt mogelijk ingericht als gemeenschappelijk bos. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het volledige plangebied: rooien van de bomen, het bouwrijp maken van de percelen, aanleg nutsleidingen, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond. Algemeen kan uitgegaan worden van een verstoring tot 60cm diepte, met plaatselijk diepere ingrepen voor nutsleidingen en -voorzieningen en funderingen. De verstoring zal mogelijk iets minder diep zijn in de bufferzone, niettegenstaande zullen daar ook bodemingrepen gebeuren om de voorziene groenzone in te richten. Bodemingrepen tot op deze diepte zijn nefast voor eventueel aanwezige archeologische sporen, die zich ondiep onder de bouwvoor zullen bevinden.

Het plangebied kent een archeologische verwachting voor sites met grondsporen, met een verhoogde verwachting voor bewoningssporen uit de middeleeuwse en postmiddeleeuwse periode. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de site, gelegen op het kruispunt van 2 oude wegen en nabij een verder ongekende middeleeuwse omwalde site, en voor de oorsprong van de bebouwing die hier reeds wordt afgebeeld op de kaarten uit ca. 1770. De kosten-baten analyse zal hierdoor positief uitvallen. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, aangezien de gronden pas definitief worden verworven en verkaveld onder de opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een omgevingsvergunning.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van dit verder vooronderzoek met ingreep in de bodem worden hieronder behandeld.

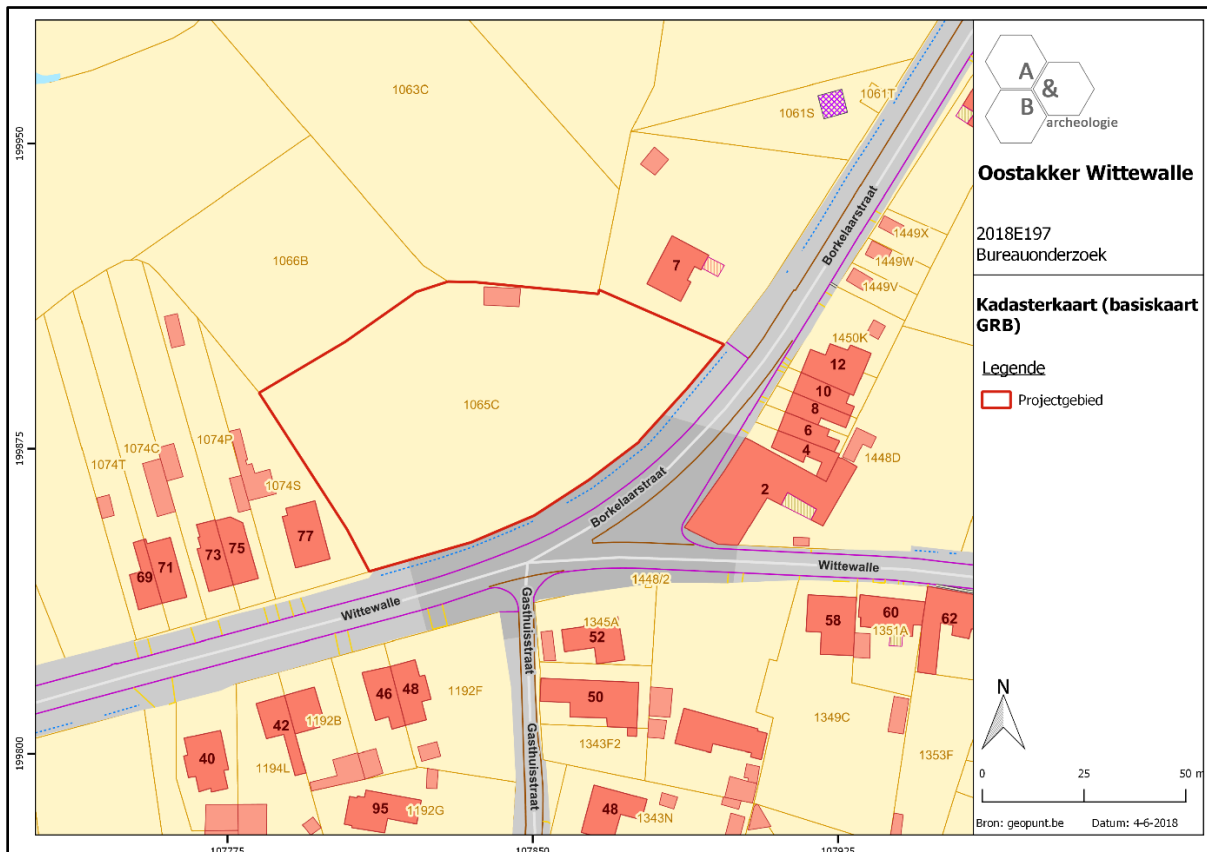
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Oostakker Wittewalle

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 107782,78 en Y: 199844,85; X: 107897,01 en Y: 199916,10

Kadastergegevens: Gent, afdeling 12, sectie A, perceel 1065c

Het plangebied is 5053m² groot en komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er restanten terug te vinden van de voormalige bebouwing, die minstens tot eind 18de eeuw teruggaat?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

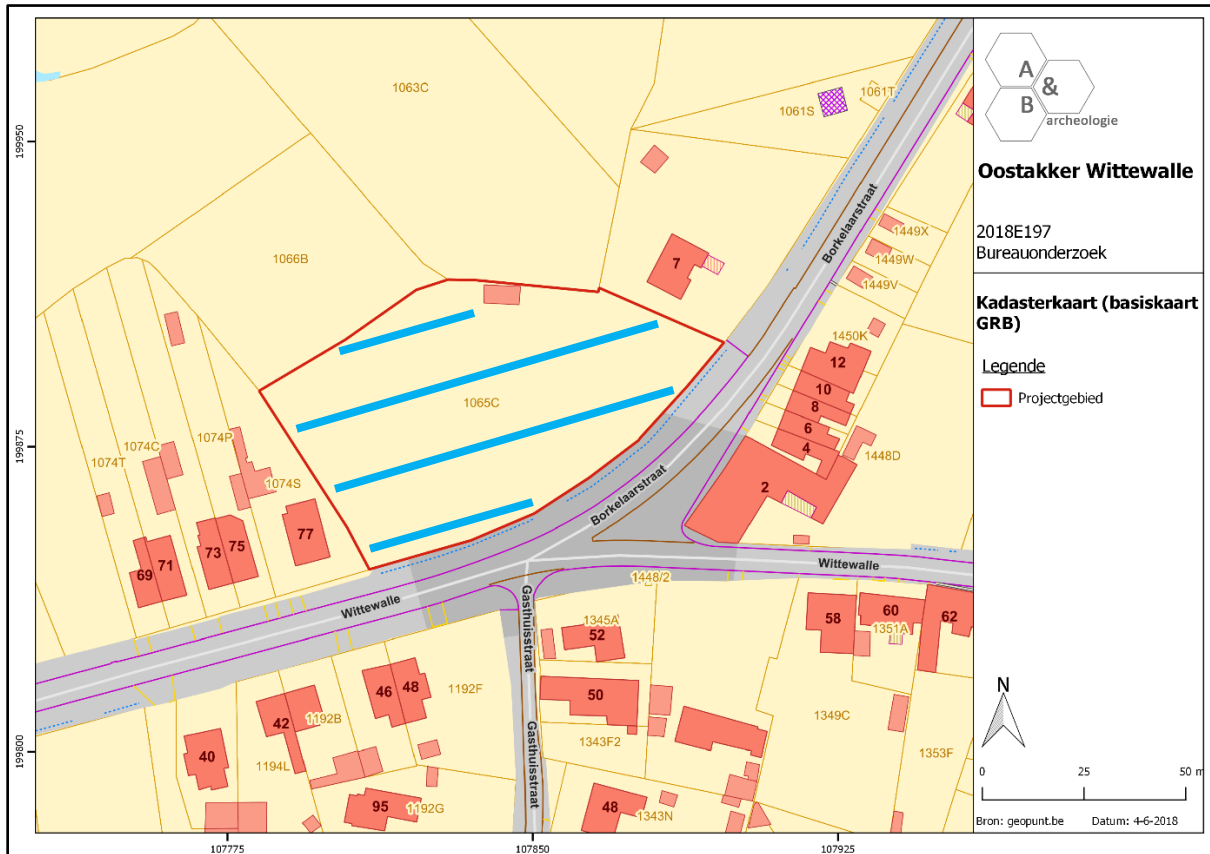
Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en zijn westzuidwest-oostnoordoost georiënteerd, mee met de lengterichting van het perceel. Op die manier kan het hoogteverloop goed in kaart gebracht worden, en zal de plaats van de voormalige bebouwing zeker worden aangesneden. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 505m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 126m², door middel van volg-, dwarsleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 631,5m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

- Randvoorwaarden

Het is niet noodzakelijk dat de schuur en de bomen gerooid worden voorafgaand het sleuvenonderzoek: deze nemen slechts een kleine oppervlakte en bevinden zich langsheen de randen van het perceel. Indien ze wel vooraf verwijderd worden, dan is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat er bvb. geen boomstronken en funderingen uitgetrokken worden. De stronken blijven staan, deze worden ook niet uitgefreesd. Op die manier wordt vermeden dat er ongedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De stronken en funderingen kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.